

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในอดีตจนถึงปัจจุบัน โครงสร้างการผลิตของประเทศขึ้นอยู่กับภาคเกษตร ประชากรส่วนใหญ่ของประเทศดำรงชีพด้วยการเกษตร ผลผลิตทางการเกษตรเน้นเพื่อการดำรงชีพ การพัฒนาการเกษตรในช่วงต่อมาเป็นช่วงของการปฏิวัติอุตสาหกรรม ซึ่งนำความเปลี่ยนแปลงมาสู่วิธีการผลิตของการเกษตรไทยอย่างมากมาย เกษตรกรไทยส่วนใหญ่มุ่งไปผลิตพืชเชิงเดี่ยว การผลิตทางการเกษตรมุ่งเพื่อการค้า ทำให้การเกษตรต้องพึ่งพาระบบตลาดและมีการนำเทคโนโลยีใหม่ๆ มาใช้ในการผลิต

เกษตรทฤษฎีใหม่และเศรษฐกิจพอเพียงเป็นทางเลือกที่ดี ให้แก่เกษตรกรและสังคมในการพัฒนาการเกษตรท่ามกลางสภาวะวิกฤติเศรษฐกิจ ซึ่งแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ทรงหาหนทางเพื่อที่จะช่วยเหลือเกษตรกร แต่ที่สำคัญในการแก้ไขปัญหของพระองค์ทรงมีพระราชโอรสให้ราษฎรเข้ามามีส่วนรับผิดชอบด้วยตนเอง ทั้งนี้เพื่อที่จะให้ราษฎรมีความรู้เพื่อเป็นเจ้าของ หวงแหนและแบ่งผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน (กรมวิชาการเกษตรกระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2538) ซึ่งทฤษฎีใหม่เป็นหลักการในการบริหารจัดการที่ดินและน้ำเพื่อการเกษตรในที่ดินขนาดเล็กให้เกิดประโยชน์สูงสุด (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, 2541: 1) ซึ่งได้ทดลองดำเนินงานในพื้นที่บริเวณวัดชัยมงคลพัฒนาจนประสบผลสำเร็จ จึงใช้พื้นที่แห่งนี้เป็นที่สาธิตการพัฒนาทางการเกษตรและกิจกรรมที่เหมาะสม รวมทั้งเป็นแหล่งส่งเสริมเผยแพร่ความรู้ต่างๆ ในการนี้พระองค์ทรงพระราชทานทฤษฎีใหม่ในการใช้น้ำและการบริหารงานพัฒนาการเกษตรแบบใหม่เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินงานพร้อมทั้งเป็นตัวอย่างให้ราษฎรที่อาศัยอยู่ในพื้นที่แห่งนี้ในการนำรูปแบบไปประกอบอาชีพ (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2540: 9-13) โดยจัดให้เกษตรกรที่มีพื้นที่น้อย ประมาณ 15 ไร่ แบ่งพื้นที่ออกเป็น 4 ส่วน โดยมีอัตราส่วน 30 : 30 : 30 : 10 โดยมีพื้นที่ส่วนแรกร้อยละ 30 ใช้ขุดสระน้ำเพื่อใช้ในการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ ส่วนที่สองที่ร้อยละ 30 ใช้ปลูกข้าวเพื่อใช้เป็นอาหารประจำวัน ส่วนที่สามร้อยละ 30 ปลูกพืชยืนต้น พืชผัก พืชไร่ พืชสมุนไพร เพื่อใช้เป็นอาหารประจำวันส่วนที่เหลืออีกร้อยละ 10 ใช้เป็นที่อยู่อาศัย เลี้ยงสัตว์ ฯลฯ หลักสำคัญของเกษตรทฤษฎีใหม่ คือ การให้เกษตรกรมีความพอเพียงเลี้ยงตนเองได้ (self sufficiency) มีการผลิตข้าวเพียงพอดต่อการบริโภคทั้งปีและมีน้ำใช้ในการบริโภคทั้งปีและมีน้ำใช้ในการเกษตร เมื่อเกษตรกรมีความก้าวหน้าก็เริ่มในขั้นที่สองต่อ คือ

ให้มีการรวบรวมกลุ่มกันในการผลิต การตลาดเป็นต้น แล้วจึงดำเนินงานในขั้นสุดท้ายคือความร่วมมือกับแหล่งพลังงานตั้ง โรงสีและสหกรณ์เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต (พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว 2540: 36-38)

โครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ตามแนวพระราชดำริในจังหวัดลำพูน เป็นโครงการหนึ่งซึ่งดำเนินการส่งเสริมมาตั้งแต่ปี 2537 โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้เกษตรกรที่เป็นเจ้าของที่ดินจำนวนน้อยเป็นเกษตรกรรายย่อยที่มีพื้นที่ทำการเกษตรไม่มากประมาณ 5-15 ไร่ สามารถที่จะประกอบอาชีพเกษตรกรรมได้ พึ่งตนเองได้ ตลอดจนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น โดยมีหลักสำคัญ คือ ต้องการให้เกษตรกรเลี้ยงตนเองได้ โดยมีการผลิตข้าวบริโภคเพียงพอในแต่ละปี มีน้ำใช้ในฤดูแล้ง อย่างไรก็ตามในการดำเนินงานโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ของเกษตรกรยังคงมีปัญหาและอุปสรรคอยู่หลายประการ เช่น ปัญหาด้านการผลิตการบริหารและการจัดการและปัญหาด้านเงินลงทุน (สมาคมอนุรักษ์ดินและน้ำแห่งประเทศไทย, 2539: 26) แต่การดำเนินกิจกรรมเกษตรทฤษฎีใหม่ ตามแนวพระราชดำริก็มีส่วนคืบหน้าขึ้นคือ ทำให้เกษตรกรรายย่อยสามารถพึ่งตนเองได้และที่สำคัญก็คือ จะเป็นระบบที่สร้างความสามัคคีในหมู่คณะและครอบครัวให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น

จากการสำรวจของสำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดลำพูน ในปี พ.ศ. 2543 พบว่าในจังหวัดลำพูนมีเกษตรกรเข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ทั้งสิ้น 105 ราย และมีการขยายผลไปสู่เกษตรกรที่สนใจที่จะดำเนินการทำการเกษตรทฤษฎีใหม่อีกต่อไป จึงควรมีการศึกษาเกี่ยวกับการเกษตรทฤษฎีใหม่ให้มากขึ้นยิ่งขึ้น เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนงานส่งเสริมการเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริให้แก่เกษตรกร สร้างความมั่นคงในการประกอบอาชีพและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นของเกษตรกรไทย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การศึกษาถึงผลของการเข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการในจังหวัดลำพูน มีวัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่อศึกษาถึงข้อมูลด้านความรู้และการปฏิบัติเกี่ยวกับการเกษตรทฤษฎีใหม่ของเกษตรกรในจังหวัดลำพูน
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะส่วนบุคคล สภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรที่มีต่อความรู้และการปฏิบัติเกี่ยวกับการเกษตรทฤษฎีใหม่
3. เพื่อทราบถึงปัญหาและอุปสรรคของเกษตรกรในการดำเนินงานเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

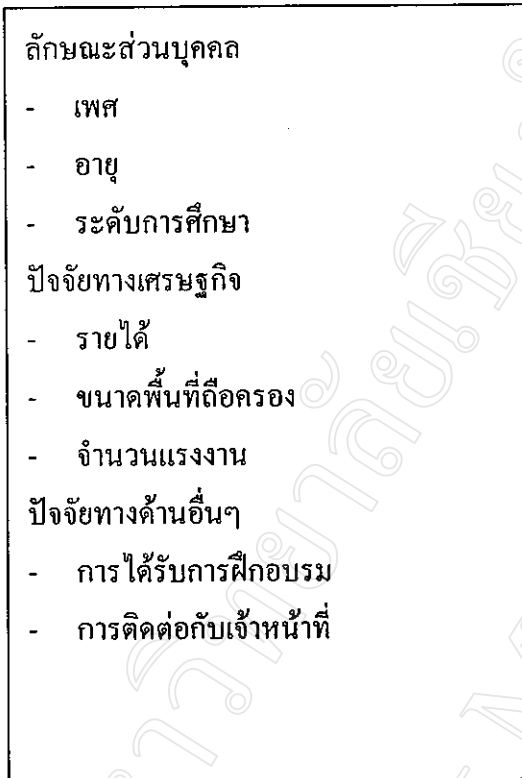
จากการศึกษาจะทำให้ทราบถึง ความรู้และการปฏิบัติของเกษตรกรที่ทำการเกษตรตาม แนวทฤษฎีใหม่ในพื้นที่จังหวัดลำพูน รวมทั้งปัญหาที่เกิดขึ้นในการดำเนินงาน ซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการเกษตรทฤษฎีใหม่ เช่น กรมส่งเสริมการเกษตร กรมพัฒนาชุมชน ฯลฯ สามารถนำผลที่ได้ไปใช้ประกอบการวางแผน และดำเนินงานส่งเสริมการทำการเกษตรตาม แนวทฤษฎีใหม่ ตามแนวพระราชดำริให้สำเร็จต่อไป และยังเป็นประโยชน์สำหรับนักวิชาการและผู้ที่มีความสนใจเกี่ยวกับ โครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ได้ศึกษาวิจัยต่อไป

ขอบเขตและวิธีการวิจัย

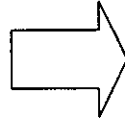
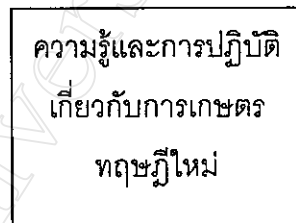
การวิจัยครั้งนี้ได้ทำการศึกษาความรู้และการปฏิบัติของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการเกษตร ทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริของสำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดลำพูน โดยใช้คำถามแบบ ปลายปิดและปลายเปิด เพื่อให้ทราบถึงข้อมูลพื้นฐาน ความรู้ ปัญหาอุปสรรค และความต้องการ ตลอดจนข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการทำการเกษตรทฤษฎีใหม่ของเกษตรกร

กรอบแนวความคิดการวิจัย

ตัวแปรอิสระ

ตัวแปรตาม

นิยามศัพท์

เกษตรกร หมายถึง เกษตรกรที่ได้รับการส่งเสริมการเกษตรทฤษฎีใหม่จากสำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดลำพูน

ทฤษฎีใหม่ หมายถึง หลักการในการจัดการที่ดินและน้ำเพื่อการเกษตรที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชดำริขึ้น โดยแบ่งพื้นที่ออกเป็น 4 ส่วน ในอัตราส่วน 30 : 30 : 30 : 10 ส่วนแรกทำการขุดสระน้ำ ส่วนที่สองปลูกข้าว ส่วนที่สามปลูกพืชยืนต้น พืชผัก พืชไร่ พืชสมุนไพร และส่วนสุดท้ายใช้เป็นที่อยู่อาศัย โรงเรียนเลี้ยงสัตว์ ฯลฯ อัตราส่วนดังกล่าวสามารถปรับปรุงเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสมขึ้นอยู่กับสภาพพื้นที่ แรงงาน และแหล่งน้ำ

ความรู้ หมายถึง ความรู้ที่เกษตรกรได้รับเกี่ยวกับทฤษฎีใหม่ทางการเกษตร เช่น การจัดการที่ดินและแหล่งน้ำ การเพาะปลูก เป็นต้น ทำการวัดโดยข้อที่ตอบถูกให้คะแนน 1 คะแนน และข้อที่ตอบผิดให้คะแนน 0 คะแนน

การปฏิบัติ หมายถึง การกระทำหรือการแสดงพฤติกรรมของแต่ละบุคคลตามหลักของเกษตรทฤษฎีใหม่ เช่น การจัดสรรพื้นที่ (30 : 30 : 30 : 10) การผลิตข้าวที่เพียงพอต่อการบริโภค ทำการวัดระดับการปฏิบัติแบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ ข้อที่ตอบปฏิบัติมาก ให้คะแนนเท่ากับ 3 คะแนน ข้อที่ตอบปฏิบัติปานกลาง ให้คะแนนเท่ากับ 2 คะแนน และข้อที่ตอบปฏิบัติน้อย ให้คะแนน 1 คะแนน

ประสบการณ์ในการทำการเกษตร หมายถึง ระยะเวลาตั้งแต่เริ่มทำการเกษตร หมายถึง ระยะเวลาตั้งแต่เริ่มทำการเกษตรครั้งแรกจนถึงปัจจุบัน